

WPŁYW SZKOŁY NA KSZTAŁTOWANIE POTRZEB TURYSTYCZNYCH UCZNIÓW¹

Pozaszkolna działalność turystyczna dzieci i młodzieży powinna być inspirowana i koordynowana przez różne środowiska. Wśród środowisk tych wyróżnić należy rodzinę, a także aktywne wychowawczo organizacje społeczne (m.in. PTTK) oraz szkołę. Szkoła zajmuje istotne miejsce w systemie wychowania pełniąc w nim podstawową funkcję. Do jej zadań kształcąco-wychowawczych należy formowanie postaw, przyzwyczajzeń i potrzeb, między innymi dotyczących pozaszkolnego wychowania fizycznego.

Realizacja procesu wychowania do turystyki w SKKT PTTK rodzi określone postawy wobec turystyki. Według W. Okonia (6), postawą nazywać należy względnie trwałą dyspozycję przejawiającą się w zachowaniach, których cechą jest pozytywny lub negatywny stosunek emocjonalny do jakiegoś przedmiotu, osoby lub sytuacji.

Już w 1964 r. w Manifeście Sportowym ICPE-CIEPS (Międzynarodowej Rady do Spraw Wychowania Fizycznego i Sportu) zwrócono uwagę, że pierwszym zadaniem nauczających w szkole powinno być wprowadzenie zajęć ruchowych przystosowanych do potrzeb dziecka i zdolnych bezpośrednio zainteresować uczniów. Na szczególną uwagę zasługują formy, które mogą być kontynuowane przez całe życie. Według T. Wolańskiej (10) wiąże się to z koncepcją wychowania do rekreacji, która bazuje na naturalnej dla dzieci potrzebie ruchu, na rozwijaniu ich zamiłowań, dążeniu do sukcesu i kładzie główny nacisk na zajęcia pozaszkolne. D. W. Anthony (1) stwierdza, że zajęcia takie będą pozytywnie wpływać na wyrabianie zamiłowań do ruchu, jeżeli metody nauczania będą atrakcyjne, bogate i ciekawe, dzięki czemu wzbudzą pasję w sercach uczniów.

Przesłanki teoretyczne klasyfikowania zajęć pozaszkolnych znaleźć można w pracach wielu autorów, m.in. J. Węgrzynowicza (9), R. Wroczyńskiego (11), T. Wolańskiej (10), a także A. Dąbrowskiego (4). Szeroką platformę interpretowania tego rodzaju aktywności wyznacza charakterystyka R. Wroczyńskiego (11), ujmująca zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne jako

¹ W świetle wyników badań szkolnych kół krajoznawczo-turystycznych PTTK.

zorganizowaną aktywność młodzieży po lekcjach. Obie formy zajęć tej planowej działalności służą tym samym celom, organizując czas wolny dzieci i młodzieży po lekcjach.

J. Węgrzynowicz (9) ujmuje zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne odnosząc je bądź do grupy odbiorców, bądź organizatorów zajęć, a także do funkcji zajęć. W typologii J. Węgrzynowicza są to:

- 1) zajęcia uczniów uczęszczających do różnych szkół,
- 2) organizowane przy czynnym współudziale uczestników przez placówki specjalne w tym celu powołane lub zajmujące się pracą wychowawczą obok zajęć prowadzonych dla dorosłych,
- 3) wybrane przez młodzież dla spędzenia wolnego czasu,
- 4) zajęcia przynoszące wypoczynek i rozrywkę, spajające uczestników jednej placówki szczególnymi więzami, kształcące i doskonalące wewnętrznie, dające okazję do społecznego działania.

Według A. Dąbrowskiego (4), pozaszkolne formy kultury fizycznej to wszelkie, z wyjątkiem obowiązkowych, zorganizowane oraz spontaniczne podejmowane przez dzieci i młodzież rodzaje aktywności ruchowej poza szkołą, np. w międzyszkolnych i innych klubach sportowych, świetlicach, ogrodach jordanowskich, stałych i sezonowych placówkach wczasowych, na dostępnych dzieciom i młodzieży placach gier i zabaw itp.

Dyscypliną realizującą wyżej prezentowane postulaty pozaszkolnej aktywności w zakresie wychowania fizycznego i kultury fizycznej, wartościową pod względem oddziaływań kształcących oraz wychowawczych, a także atrakcyjną pod względem formy, jest turystyka.

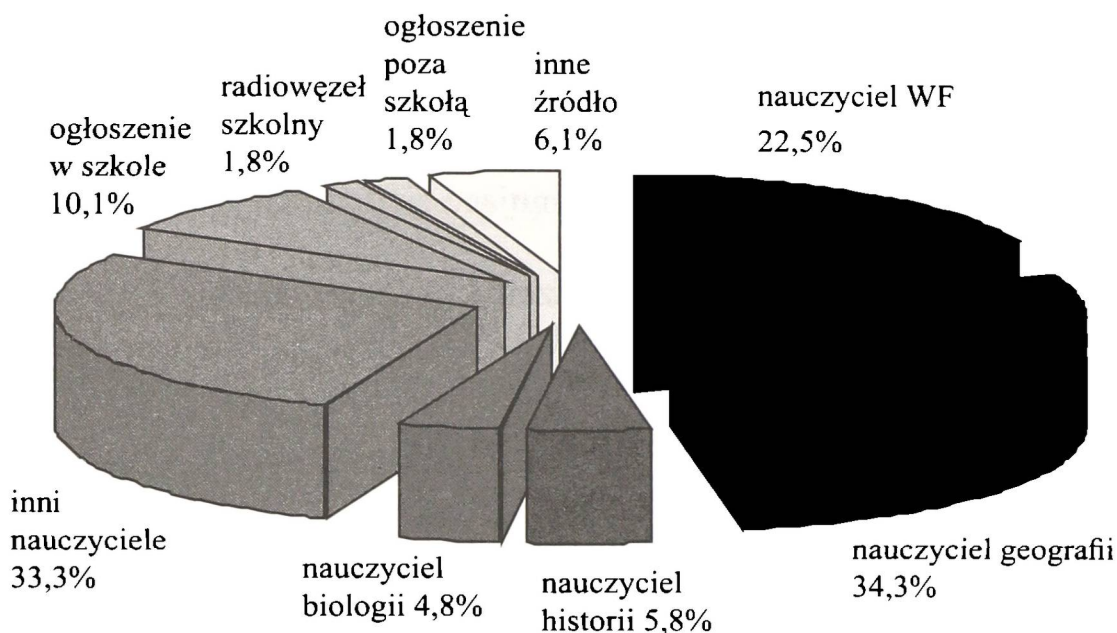
Analizując wyniki badań w zakresie pozaszkolnych form aktywności ruchowej, zauważa się jednak niewielkie zainteresowanie turystyką wśród uczniów szkół podstawowych. Zaledwie 0,3% dziewcząt i 0,4% chłopców wskazało turystykę jako formę swojej aktywności, podaje A. Dąbrowski (4). Z przeprowadzonych w latach 1999–2002 ogólnopolskich badań własnych wynika, że większe uczestnictwo dzieci i młodzieży w działalności turystycznej występuje w szkołach, w których funkcjonują SKKT PTTK, stąd wnioskować należy, że w celu popularyzowania udziału uczniów w turystyce należy rozwijać ruch szkolnych kół krajoznawczo-turystycznych.

W toku prezentacji i analizy wyników badań przedstawiony zostanie wpływ szkoły na kształtowanie potrzeb uczestnictwa w turystyce oraz na efekty wychowawcze i kształcące działalności turystycznej dzieci oraz młodzieży szkolnej w SKKT PTTK.

Źródła informacji o SKKT wśród uczniów

Analizując wpływ szkoły na kształtowanie postaw, przyzwyczajień i potrzeb w zakresie aktywności turystycznej w SKKT PTTK, można zauważyć,

Wykres 1. Źródło informacji o działalności SKKT PTTK w opinii dzieci i młodzieży z SKKT PTTK (n=401). Procenty nie sumują się do 100, gdyż była możliwość wybrania więcej niż jednej odpowiedzi

że istotne znaczenie ma źródło inspiracji i zachęty do tego typu działalności. M. Demel i W. Humen (3) na podstawie przeprowadzonych badań w szkołach średnich stwierdzili, że szkoła nie zawsze stanowi pomost pomiędzy programowym wychowaniem fizycznym, a czynnym uczestnictwem w rekreacji fizycznej. Zbudowanie takiego pomostu zależy, zdaniem autorów, w znacznej mierze od wychowawcy fizycznego, od jego przygotowania i aktywności, od umiejętności pozyskania przezeń młodzieży. Z przeprowadzonych przez nas badań wynika, że najczęściej (34,3%) informacja o działalności SKKT PTTK pochodzi od nauczyciela geografii (Wykres 1). 33,3% uczniów uczestniczących w badaniach dowiedziało się o SKKT PTTK od nauczycieli przedmiotów innych niż wychowanie fizyczne: geografia, historia i biologia. W 22,5% źródłem informacji o szkolnym kole krajoznawczo-turystycznym był nauczyciel wychowania fizycznego. 10,1% badanych dowiedziało się o działalności SKKT PTTK z ogłoszenia w szkole.

Uczniowie szkół zawodowych (71,4%) oraz uczniowie techników i liceów zawodowych (50%) znacznie częściej od ogółu badanych (22,7%) dowiadywali się o SKKT PTTK od nauczycieli wychowania fizycznego ($p < 0,0004$). Dzieje się tak, ponieważ w przypadku techników oraz liceów zawodowych o profilu nie-biologicznym w programach kształcenia nie przewidziano przedmiotów związanych z geografą i biologią, stąd uczniowie tych szkół nie mogą dowiadywać się o działalności SKKT PTTK od nauczycieli przedmiotów biologicznych.

Tabela 1. Nauczyciel przedmiotu będący opiekunem SKKT PTTK w opinii dyrektorów szkół (n=29). Procenty nie sumują się do 100, gdyż była możliwość wybrania więcej niż jednej odpowiedzi

Kategoria odpowiedzi	%
nauczyciel wychowania fizycznego	27,6
nauczyciel geografii	37,9
nauczyciel historii	13,8
nauczyciel biologii	10,3
nauczyciel innego przedmiotu	24,1

Z kolei uczniowie liceów ogólnokształcących (49,2%) znamienne częściej od ogółu badanych (33,9%) dowiadawali się o SKKT PTTK od nauczycieli geografii ($p < 0,0004$).

Uczniowie techników i liceów zawodowych (8,8%) oraz liceów ogólnokształcących (19%) znamienne rzadziej od ogółu badanych (33,4%) dowiadawali się o SKKT PTTK od innych nauczycieli ($p < 0,0004$).

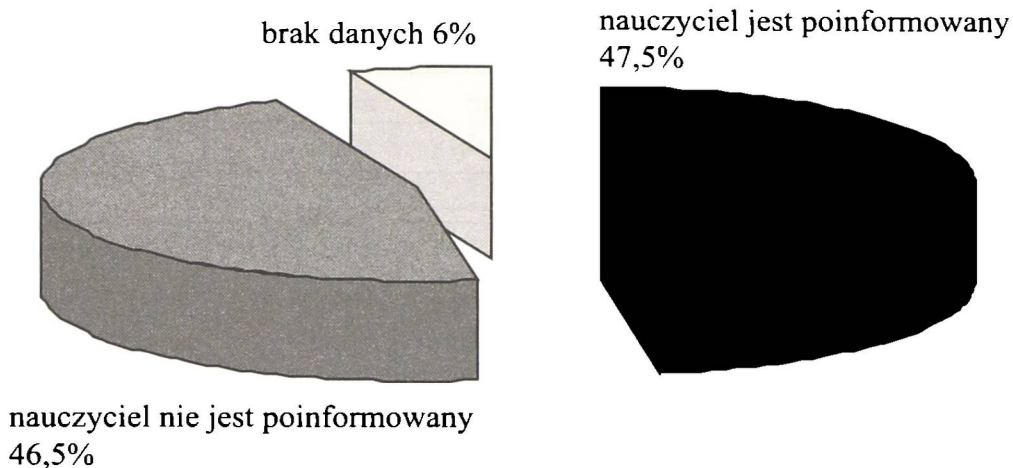
Z badań T. Wolańskiej (10) dotyczących instytucji sportowo-rekreacyjnych, o których dowiadują się uczniowie w szkole (według odpowiedzi nauczycieli wychowania fizycznego) wynika, że w 50% jest to PTTK. Bardziej popularyzowana jest tylko informacja o działalności TKKF, tak stwierdza 56,4% badanych nauczycieli.

We wnioskach z badań A. Dąbrowskiego (4) zawarte są informacje, że choć nauczyciele wychowania fizycznego mają znaczny wpływ na wybór przez uczniów formy pozaszkolnej aktywności ruchowej, ponad połowa respondentów krytycznie ocenia ofertę szkolnej kultury fizycznej. Inspirujące do aktywności ruchowej poza szkołą wpływy nauczycieli wychowania fizycznego są odwrotnie proporcjonalne do wielkości aglomeracji, przy wprost proporcjonalnym do wielkości aglomeracji wzroście znaczenia grup rówieśniczych w tej dziedzinie.

Wyniki badań przeprowadzonych przez nas wśród dzieci i młodzieży, dotyczące roli nauczyciela jako źródła informacji o SKKT PTTK pokrywają się z wynikami badań grupy dyrektorów szkół (Tabela 1). W przypadku tej grupy zadano pytanie: jakiego przedmiotu uczy nauczyciel zajmujący się w szkole prowadzeniem SKKT PTTK. 37,9% dyrektorów szkół odpowiedziało, że nauczycielem prowadzącym SKKT PTTK jest nauczyciel geografii. 27,6% dyrektorów stwierdziło, że jest to nauczyciel wychowania fizycznego. 13,8% dyrektorów szkół wskazuje na historyka, a 10,3% na biologa. Natomiast 24,1% respondentów twierdzi, że nauczycielem zajmującym się działalnością SKKT PTTK w szkole jest nauczyciel innego przedmiotu niż wcześniej wymienione.

Zaangażowanie nauczyciela wychowania fizycznego w opiekę nad SKKT PTTK jest istotne również ze innych względów. Oto bowiem drugim moty-

Wykres 2. Wiedza nauczyciela wychowania fizycznego o działalności turystycznej uczniów w opinii dzieci i młodzieży z SKKT PTTK (n=401)

wem uczestnictwa w działalności turystycznej SKKT PTTK jest prowadzenie tych zajęć przez nauczyciela ze swej szkoły, co potwierdza 38,7% badanych członków SKKT PTTK.

Prowadzenie zajęć przez nauczyciela z macierzystej szkoły jako powód uczestnictwa w SKKT wskazują znamienne częściej respondenci z miast powyżej 500 tys. mieszkańców (52,1%) niż ogół respondentów (39%) ($p=0,05$).

Biorąc pod uwagę dużą liczebność młodzieży uczestniczącej w turystyce w ramach SKKT PTTK, w celu podniesienia efektywności i bezpieczeństwa ich udziału, a także ze względu na wymóg formalno-prawny, konieczne będzie włączenie do tej działalności więcej niż jednego opiekuna. Zważywszy, że w badaniach dyrektorów szkół, w których funkcjonują SKKT PTTK, 41,4% badanych podaje liczbę uczniów – członków SKKT PTTK oscylującą w przedziale 21 do 40 osób, to w takim przypadku minimalna liczba opiekunów dla zapewnienia bezpieczeństwa osobom niepełnoletnim wynosić powinna dwóch nauczycieli. Wnioski te mają odzwierciedlenie w danych statystycznych zawartych w sprawozdaniu Zarządu Głównego PTTK za 2000 rok, z których wynika, że na 1.292 SKKT przypada 1.543 opiekunów spośród nauczycieli w szkołach. Najwyraźniej zatem widać, że część ze Szkolnych Klubów Krajoznawczo-Turystycznych PTTK posiada więcej niż jednego opiekuna. Realizowanie programu działalności SKKT PTTK przez więcej niż jednego nauczyciela – opiekuna wpływa na polepszenie efektów wychowawczych i kształcących zajęć oraz pozytywnie oddziałuje na poziom bezpieczeństwa dzieci i młodzieży podczas tych zajęć.

Istotne znaczenie dla utrwalania zainteresowań dzieci i młodzieży szkolnej działalnością turystyczną ma sposób motywowania przez nauczycieli uczestników zajęć SKKT PTTK. Wychodząc z założenia, że turystyka w SKKT jest

nośnikiem treści związanych z aktywnością ruchową w ramach wychowania fizycznego i kultury fizycznej, w badaniach starano się przede wszystkim uzyskać informację, czy nauczyciel wychowania fizycznego posiada wiedzę o udziale swoich podopiecznych w działalności SKKT PTTK. 47,5% badanych stwierdziło, że nauczyciel wychowania fizycznego jest poinformowany o ich działalności w SKKT PTTT, jednak 46,5% respondentów odpowiedziało, że nauczyciel takiej wiedzy nie posiada (Wykres 2).

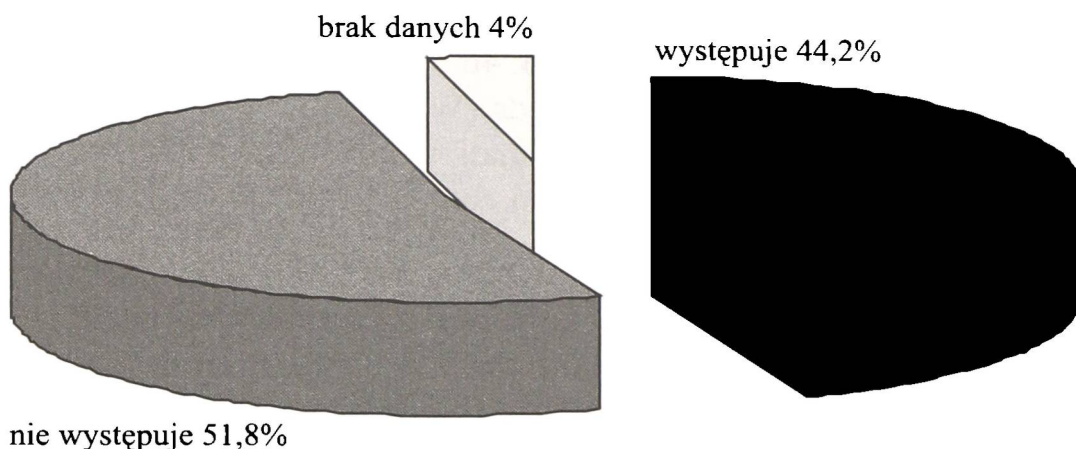
Szczególnie interesujące, w świetle analizy materiału badawczego jest to, że pomiędzy pochodzeniem społecznym respondenta a wiedzą nauczyciela wychowania fizycznego o działalności w SKKT występuje korelacja o umiarkowanej sile ($T_b=0,16$, $p=0,001$). Im wyższe miejsce na drabinie społecznej, tym odsetek respondentów, których nauczyciele wychowania fizycznego są poinformowani o działalności w SKKT, jest niższy.

Pomiędzy wielkością miejscowości zamieszkania badanych a wpływem wiedzy nauczyciela wychowania fizycznego o działalności turystycznej ucznia na ocenę z wychowania fizycznego występuje korelacja o umiarkowanej sile ($T_b=0,23$, $p=0,01$). Charakter związku nie jest jednak wyraźny (uwzględniono tylko tych respondentów, których nauczyciel wychowania fizycznego jest poinformowany o ich działalności w SKKT PTTK).

Brak wiedzy nauczyciela wychowania fizycznego o uczestnictwie dzieci i młodzieży w działalności turystycznej SKKT PTTK świadczyć może (w sytuacji gdy nauczyciel wychowania fizycznego nie jest opiekunem SKKT PTTK) o braku zainteresowania nauczycieli wychowania fizycznego pozaszkolną aktywnością ruchową dzieci i młodzieży szkolnej. W badaniach Z. Szpindy (8) 39,5% respondentów – uczestników zajęć ruchowych TKKF twierdziło, że ich nauczyciel wychowania fizycznego jest poinformowany o tej działalności. Na brak informacji nauczyciela wychowania fizycznego o działalności pozalekcyjnej oraz pozaszkolnej dzieci i młodzieży w zakresie aktywności fizycznej mogą rzucać pewne światło badania M. Bukowca (2), określające relacje pomiędzy nauczycielem wychowania fizycznego a uczniami w szkole. W 43,4% mają one charakter rzeczowy (nieinspiracyjny), natomiast relacje o charakterze stymulującym i wychowującym wynoszą tylko 20,5% interakcji. Działania stymulujące i wychowujące nauczyciela odnoszą się w tym przypadku do rozbudzania permanentnej aktywności ruchowej uczniów i stanowić powinny zachętę do ustawicznej działalności w zakresie rekreacji fizycznej w przyszłości.

Czy nauczyciele wychowania fizycznego uwzględniają w ocenie z wychowania fizycznego aktywność ruchową ucznia poza szkołą? Z wykresu (Wykres 3) wnioskować należy, że nauczyciele wychowania fizycznego poinformowani o działalności uczniów w SKKT PTTK w dużej mierze (51,8%) nie biorą pod uwagę tego zaangażowania przy wystawianiu oceny okresowej z wychowania fizycznego.

Wykres 3. Wpływ wiedzy nauczyciela wychowania fizycznego o zaangażowaniu ucznia w działalność turystyczną na ocenę końcową z wychowania fizycznego w opinii dzieci i młodzieży z SKKT PTTK (n=401)

Należy stąd wnioskować, że wiedza nauczyciela wychowania fizycznego o działalności uczniów w SKKT nie zawsze wywiera wpływ na wystawianie oceny okresowej uczniom. Niewiele ponad 40 procent (44,2%) badanych twierdzi, że nauczyciel bierze pod uwagę ich zaangażowanie w działalność turystyczną SKKT. Z tego faktu wynika, że nieznacznie większa część nauczycieli, którzy wiedzą o działalności uczniów w SKKT PTTK, nie bierze tego faktu pod uwagę przy wystawianiu oceny okresowej. Wpływ zaangażowania w aktywność turystyczną na wystawianie oceny z przedmiotu wychowanie fizyczne jest formą budowania motywacji dzieci i młodzieży do uczestniczenia w zajęciach poza szkołą. Z badań A. Dąbrowskiego (4) wynika, że 53,1% badanych dziewcząt i 45,3% badanych chłopców wskazuje, że największy wpływ na ich pozaszkolną działalność ruchową ma nauczyciel wychowania fizycznego.

Inne w tym względzie są wyniki badań Z. Szpindy (8), które pokazują, że tylko 11,2% nauczycieli wychowania fizycznego bierze pod uwagę przy wystawianiu oceny okresowej działalność pozaszkolną dzieci i młodzieży w zakresie rekreacji ruchowej w TKKF, z 39,5% nauczycieli wychowania fizycznego poinformowanych o tej aktywności.

Stosowanie dodatkowych kryteriów przy wystawianiu oceny końcowej z wychowania fizycznego ma uwarunkowanie prawne. Możliwości zastosowania dodatkowych kryteriów oceny ucznia związanych z jego systematycznym udziałem w nadobowiązkowych formach kultury fizycznej, w tym w pozaszkolnych zajęciach sportowo-rekreacyjnych, zostały sformułowane i zatwierdzone w Zarządzeniu Ministra Oświaty i Wychowania z 18.04.1985 r. Stosowanie dodatkowych kryteriów jest w tym przypadku niewątpliwie formą zachęty i zalecenia kompleksowego oceniania uczniów w zajęciach wy-

chowania fizycznego. Motywuje i zachęca do ustawicznego, systematycznego oraz prospektywnego uczestnictwa w kulturze fizycznej.

Oddziaływanie szkoły na kształtowanie potrzeb uczestnictwa oraz na efekty wychowawcze i kształcące aktywności turystycznej uczniów uzależnione jest od wpływu wielu czynników. Jednym z nich jest propagowanie przez szkołę różnych form uprawiania turystyki. Badani prezesi PTTK i opiekunowie SKKT PTTK wyrazili opinię, że wpływ ten jest duży (tak rzecz ocenia 40,8% prezesów Oddziałów PTTK i 51,3% opiekunów SKKT). Fakt, że wśród opiekunów SKKT PTTK, w porównaniu z prezesami Oddziałów PTTK, większy odsetek respondentów stwierdził, że wpływ szkoły na propagowanie wśród uczniów różnych form aktywności turystycznej jest duży, zapewne wynika z rzeczywistego, programowego zaangażowania nauczycieli, opiekunów w poszerzanie oddziaływania szkoły w tym zakresie. Sami ci nauczyciele poprzez swą działalność w SKKT PTTK propagują turystykę, więc samoocena tych oddziaływań jest wysoka.

Inne w tym względzie są wyniki badań Z. Żukowskiej (12) prezentujące postawy wobec kultury fizycznej badanej młodzieży. Szkoła nie potrafi wzbudzić pozytywnego stosunku do kultury fizycznej, a wpływ zajęć z wychowania fizycznego na zainteresowania aktywnością ruchową badanej młodzieży jest znikomy, stwierdza autorka badań. Postawy badanych wobec kultury fizycznej wskazują, iż nie wykształciło się w nich pozytywne nastawienie emocjonalne wobec kultury fizycznej. Poza lekcjami uczestniczy w aktywności fizycznej jedynie 12% dziewcząt i 30% chłopców ze szkół średnich. Uczestnictwo to dotyczy form rekreacji ruchowej i turystyki. Podobnie przedstawiają się wnioski z badań Z. Szpindy (8) wskazujące wyraźnie niewielki wpływ szkoły na kształtowanie motywacyjno-emocjonalnych postaw dzieci i młodzieży wobec uczestnictwa w pozaszkolnych formach aktywności ruchowej.

Wpływ szkoły na kształtowanie potrzeb turystycznych uczniów

Szkoła wpływać może na kształtowanie potrzeb turystycznych uczniów poprzez zabiegi zachęcania uczniów do uczestnictwa w SKKT PTTK, rolę koordynacyjno-inspirującą, a także oddziaływanie wychowawcze.

51,3% badanych opiekunów SKKT PTTK wskazuje, że wpływ szkoły na propagowanie wśród uczniów różnych form działalności turystycznej jest duży (Tabela 2). 33,3% opiekunów ocenia ten wpływ jako niewielki. W przypadku zaś prezesów oddziałów PTTK 40,8% badanych ocenia wpływ szkoły na propagowanie wśród uczniów różnych form turystyki jako duży, i taki sam odsetek badanych uznaje ten wpływ za niewielki. Wyniki badań w tym zakresie, zwłaszcza w grupie prezesów oddziałów PTTK, wiążą się z przeświadczeniem tych osób, że szkoła jako instytucja nie odgrywa istotnej roli w propagowaniu wśród uczniów informacji o działalności turystycznej.

Tabela 2. Wpływ szkoły na propagowanie wśród uczniów różnych form działalności turystycznej w opinii prezesów oddziałów PTTK (n=49) i opiekunów SKKT PTTK (n=39)

Kategoria odpowiedzi – szkoła ma:	prezes (%)	opiekun (%)	razem (%)
duży wpływ	40,8	51,3	45,5
niewielki wpływ	40,8	33,3	37,5
żaden	8,2	2,6	5,7
inny rodzaj wpływu	2,0	2,6	2,3
brak danych	8,2	10,2	9,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0

Tabela 3. Formy zachęcania uczniów do uczestnictwa w SKKT PTTK stosowane przez szkoły w opinii dyrektorów szkół (n=29). Procenty nie sumują się do 100, gdyż była możliwość wybrania więcej niż jednej odpowiedzi

Kategoria odpowiedzi	%
bieżące informacje o działalności i imprezach są ogłaszane w gablocie SKKT PTTK	41,0
wycieczki członków SKKT PTTK są dofinansowane	13,8
szkoła promuje; nagradza, docenia aktywność uczniów	17,2
turystyka budzi duże zainteresowanie, nie musimy zachęcać do niej	3,4
zachęcanie do zdobywania odznak turystyki kwalifikowanej	6,9
szkoła oferuje pomoc w organizacji wycieczek	3,4
udział w imprezach turystycznych pozwala na uzyskanie lepszych stopni z niektórych przedmiotów	17,2
promowanie w ten sposób zdrowego trybu życia zgodnie z misją szkoły	3,4
brak danych	3,4

Wpływ szkoły na zakres uczestnictwa dzieci i młodzieży szkolnej w działalności turystycznej SKKT PTTK uzależniony jest także od form, jakimi posługuje się szkoła w propagowaniu informacji o funkcjonowaniu SKKT oraz w zachęcaniu uczniów do uczestnictwa w nich (Tabela 3). 41% dyrektorów szkół, w których funkcjonują SKKT PTTK, informuje, że bieżące informacje o działalności i imprezach SKKT PTTK ogłaszane są w gablocie klubu. Po 17,2% badanych stwierdziło, że szkoła promuje, nagradza w różny sposób aktywność turystyczną dzieci i młodzieży, a także stwarza możliwości uzyskania lepszych stopni z niektórych przedmiotów. 13,8% respondentów uważa, że szkoła zachęca uczniów do uczestnictwa w SKKT PTTK poprzez dofinansowywanie wycieczek członków tych klubów.

Z zabiegami zachęcającymi dzieci i młodzież do udziału w SKKT PTTK, a także do innych form turystycznej aktywności pozaszkolnej, wiąże się inspirowo-koordynacyjna rola szkoły w środowisku młodego człowieka. 41,4% badanych dyrektorów szkół, w których funkcjonują SKKT PTTK stwierdzi-

Tabela 4. Koordynująco-inspirująca rola szkoły w dziedzinie kultury fizycznej w środowisku młodego człowieka w opinii dyrektorów szkół (n=29)

Kategoria odpowiedzi	%
jest spełniana w dużym stopniu	6,9
jest realizowana	41,4
była, jest i będzie wypełniana	3,4
szkoła powinna być w tej roli wspomagana przez inne instytucje	3,4
jest potrzebna ale nie jest pewne czy jest wypełniana	6,9
szkoła powinna spełniać tę rolę ale nie zawsze ma po temu możliwości	27,8
jest mitem	3,4
szkoła przestaje odgrywać główną rolę, którą przejmują grupy rówieśnicze	3,4
brak danych	3,4
Ogółem	100,0

ło, że rola szkoły w zabiegach inspirująco-koordynujących jest realizowana (Tabela 4). Z kolei 27,8% badanych uważa, że szkoła powinna spełniać rolę koordynacyjno-inspirującą, lecz nie zawsze ma taką możliwość. Tylko 6,9% dyrektorów szkół twierdzi, że koordynacyjno-inspirująca rola w dziedzinie kultury fizycznej szkoły w środowisku młodego człowieka jest duża.

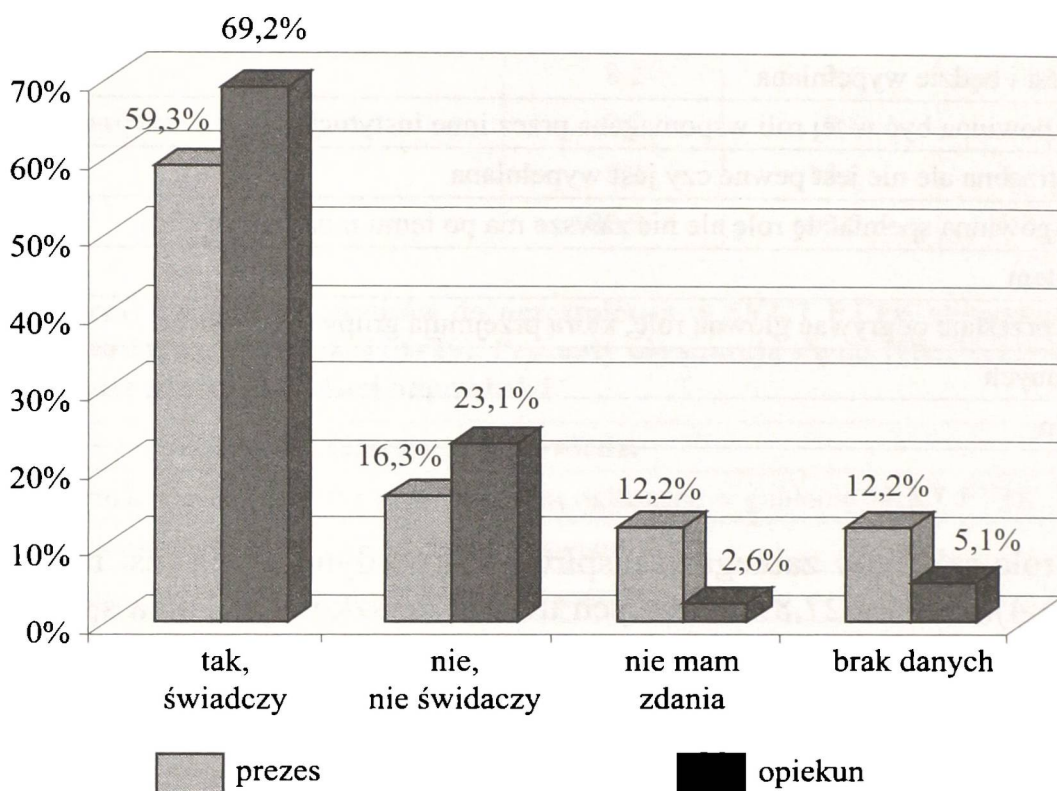
Inaczej w tym względzie przedstawiają się wyniki badań Z. Szpindy (8). Dyrektorzy szkół, zapytani co sądzą o koordynująco-inspirującej roli szkoły w środowisku młodego człowieka, w zdecydowanej większości – 60% uznali, że nie jest to rola szkoły, podając najczęściej argumenty organizacyjno-techniczne, a także społeczne, np. brak bazy, brak kadry, zbyt duże obciążenie dydaktyczne nauczycieli, niski poziom kultury społeczeństwa.

Rola inspirująca w działalności programowej szkoły powinna powodować inicjację młodych ludzi do kultury fizycznej. R. Przewęda (7) stwierdza, że nie jest ona w ten sposób wypełniana. Inicjacja do kultury fizycznej zamiast być zamierzonym skutkiem systemu wychowawczego jest najczęściej dziełem przypadku.

Wpływy inspirujące powinny być adresowane nie tylko do uczniów, ale także do rodziców, którzy wypełniają funkcje opiekuńczo-wychowawcze. H. Muszyński (5) uważa, że warunkiem uczestnictwa rodziny w jednolitym froncie wychowania, jest poddanie jej wpływom inspirującym.

Oddziaływania koordynacyjno-inspirujące szkoły w dziedzinie kultury fizycznej w odniesieniu do dzieci i młodzieży z SKKT PTTK są częścią procesu wychowania do turystyki. Uczestnictwo dzieci i młodzieży SKKT PTTK świadczy o realizacji w szkołach postulatu wychowania do działalności turystycznej (Wykres 4). Zgadza się z tym stwierdzeniem 59,3% badanych prześóów oddziałów PTTK oraz 69,2% opiekunów SKKT PTTK.

Wykres 4. Czy uczestnictwo dzieci i młodzieży SKKT PTTK świadczy o realizacji w szkołach postulatu wychowania do turystyki? – opinie prezesów oddziałów PTTK (n=49) i opiekunów SKKT (n=39)

O ocenę oddziaływania wychowawczego szkoły na aktywność turystyczną dzieci i młodzieży poproszeni zostali dyrektorzy szkół, w których funkcjonują SKKT PTTK (Tabela 5). 62,6% dyrektorów szkół uważa, że szkoła wychowuje do turystyki. W tej grupie 19,4% badanych twierdzi, że odbywa się to na dobrym poziomie. To działanie wychowawcze 10,4% respondentów przypisuje aktywności nauczyciela – opiekuna SKKT PTTK oraz przychylności dyrektora szkoły. 13,5% respondentów stwierdziło, że oddziaływanie wychowawcze występuje, ale są braki w zakresie: kadry nauczycielskiej potrzebnej do prowadzenia działalności w ramach SKKT PTTK, a także braki środków finansowych na działalność programową. Z kolei, dla 17,9% badanych dyrektorów szkół oddziaływanie wychowawcze szkoły w zakresie turystyki jest niewystarczające.

Opinie badanych dotyczące roli szkoły w kształtowaniu aktywności turystycznej dzieci i młodzieży szkolnej pokazują, że aktywność turystyczna traktowana jest przez dyrektorów szkół, nauczycieli – opiekunów SKKT PTTK i prezesów Oddziałów PTTK jako wartościowa forma zagospodarowania przez dzieci i młodzież czasu wolnego.

Reasumując, należy stwierdzić, że elementarne znaczenie dla kształtowania potrzeb aktywności turystycznej uczniów ma informacja o działalności

Tabela 5. Ocena oddziaływania wychowawczego szkoły w zakresie turystyki w opinii dyrektorów szkół, w których funkcjonują SKKT PTTK (n=29)

Kategoria odpowiedzi	%
występuje ale są braki	13,5
niewystarczające	17,9
wychowuje	62,6
nie istnieje	3,0
nie ma ma zdania	3,0
Ogółem	100,0

SKKT PTTK w szkole. Wśród informatorów dominuje nauczyciel geografii (34%). Nauczyciela wychowania fizycznego jako informatora wskazuje 22% respondentów. Uczniowie dowiadują się o działalności SKKT także od innych nauczycieli niż geograf: nauczyciela wychowania fizycznego, biologa. Procentowe dane dotyczące źródła informacji o SKKT PTTK w szkole są silnie skorelowane z danymi o specjalnościach nauczycieli pełniących funkcję opiekunów SKKT PTTK. Najczęściej opiekunem SKKT jest nauczyciel geografii, prawie 40% badanych dyrektorów szkół. Blisko 30% opiekunów Szkolnych Klubów Krajoznawczo-Turystycznych PTTK to nauczyciele wychowania fizycznego. Przeszło 13% badanych wskazuje jako opiekuna SKKT PTTK nauczyciela historii, a 10% biologa.

Nauczyciel wychowania fizycznego, wedle blisko połowy badanych uczniów z SKKT PTTK, jest poinformowany o działalności turystycznej swoich podopiecznych. Natomiast przeszło 45% badanych wyraża opinię, że nauczyciel kultury fizycznej nie posiada takiej informacji. Większość badanych (51,8%) uważa, że wiedza nauczyciela wychowania fizycznego na temat działalności turystycznej uczniów nie ma wpływu na ocenę końcową z wychowania fizycznego. Dzieje się tak pomimo tego, że uwzględnianie w ocenianiu okresowym działalności pozaszkolnej sankcjonują stosowne przepisy oświatowe. Takie działanie wpływać może demotywująco na udział w turystyce, pomimo tego, że jest ona wartościowym nośnikiem aktywności fizycznej, umożliwiającej kształtowanie sprawności i wydolności fizycznej, a także rozwój zainteresowań i potrzeb młodego człowieka.

Mimo tego duży wpływ szkoły na propagowanie wśród uczniów różnych form uprawiania turystyki potwierdzają opinie opiekunów SKKT PTTK (tak sądzi 51,6% z nich oraz 40,8% ankietowanych prezesów oddziałów PTTK). Według opinii dyrektorów szkoła zachęca uczniów do działalności w SKKT PTTK przede wszystkim poprzez informacje o bieżącej działalności SKKT zamieszczaną w formie ogłoszeń w gablocie – 41% odpowiedzi. Przeszło 40% dyrektorów uważało, że szkoła pełni koordynująco-inspirującą rolę w dziedzinie kultury fizycznej w środowisku młodego człowieka. W zasadzie potwier-

dzają tę opinię także prezesi oddziałów PTTK i opiekunowie działalności SKKT deklarując w ponad 50%, że uczestnictwo dzieci i młodzieży w SKKT PTTK jest świadectwem realizacji w szkołach postulatu wychowania do turystyki. Przeszło 60% dyrektorów szkół, w których funkcjonują SKKT PTTK uważa, że szkoła wychowuje swoich uczniów do aktywności turystycznej. Szkoła postrzegana jest jako podstawowy partner PTTK w procesie wychowania do działalności turystycznej przez przeszło 80% prezesów oddziałów PTTK i nauczycieli opiekunów SKKT PTTK. W świetle powyższych danych dziwi brak ich zgodności z deklaracjami prezesów oddziałów PTTK i opiekunów SKKT dotyczącymi wartości PTTK jako partnera szkoły. Podobna liczba respondentów uważa, że PTTK jest bardzo ważnym partnerem szkoły, wobec zbliżonej liczby badanych sądzących, że jest jednym z wielu współpartnerów szkoły.

Literatura

1. Anthony D.W., *Sport and Education*, Working paper, Mexico City 1968.
2. Bukowiec M., *Postulowane, założone i rzeczywiste funkcje wychowania fizycznego w przygotowaniu do uczestnictwa w kulturze fizycznej*, Wyd. Monograficzne AWF, nr 39, Kraków 1990.
3. Demel M., Humen W., *Rola szkoły w wychowaniu do rekreacji fizycznej. Materiały Międzynarodowego Kongresu International Association for the Advancement of Educational Research*, Warszawa 1969, t. IV.
4. Dąbrowski A., *Pozaszkolna kultura fizyczna młodzieży – rzeczywistość a potrzeby i oczekiwania*, Studia i Monografie AWF, Warszawa 1997.
5. Muszyński H., *System wychowania oraz opieki w szkole i poza szkołą*, PIW, Kraków 1990.
6. Okoń W., *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 1984.
7. Przewęda R. (red.), *Wychowanie fizyczne w Polsce, Z Warsztatów Badawczych AWF*, Warszawa 1992.
8. Szpinda Z., *Miejsce i rola TKKF w systemie wychowania fizycznego dzieci i młodzieży*, Praca doktorska (maszynopis), AWF, Warszawa 1993.
9. Węgrzynowicz J., *Zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne*, PZWS, Warszawa 1971.
10. Wolańska T., *Wychowanie do rekreacji w szkolnym systemie wychowania fizycznego*, Studia i Monografie AWF, Warszawa 1977.
11. Wroczyński R., *Wychowanie pozaszkolne*, (w:) B. Suchodolski (red.), *Pedagogika*, PWN, Warszawa 1973.
12. Żukowska Z., *Wychowanie fizyczne w szkole*, (w:) R. Przewęda (red.), *Wychowanie fizyczne w Polsce, Z Warsztatów Badawczych AWF*, Warszawa 1992.